

Fascismen marcherer

Kontinuitet og tradition i fascismens brug af gaderne som politisk arena

Charlie Emil Krautwald

Det er sidst på formiddagen den 29. juli 2017 og stedet Markens gate i det centrale Kristiansand. En sommerlørdag som så mange andre med byen fuld af handlende sørlændinge og turister, der flokkes om hovedstrøgets butikker og caféer. Denne lørdag er dog ikke helt almindelig. Knap 300 kilometer derfra i Fredrikstad har Den Nordiske Modstandsbevægelse¹, en militant og selverklæret nationalsocialistisk organisation, samme morgen opgivet at gennemføre en demonstration under parolen «Knus homolobbyen». Politiet i Østfold har kort forinden trukket deres tilladelse tilbage af frygt for uroligheder med moddemonstranter. I stedet vælger 70 fortrinsvist svenske, men også norske og finske nynazister at køre til Kristiansand, og ved middagstid marcherer de under bevægelsens grøn-hvide faner i sluttet formation ned gennem Markens gate og tager opstilling på Nedre torv. Af frygt for at eskalere situationen vælger Agder politidistrikt ikke at skride ind mod den uanmeldte demonstration, men nøjes med at observere optøget og bortvise to lokale moddemonstranter.

¹ Også kendt som Nordiska Motståndsrörelsen (NMR). En nordisk, revolutionær nazistisk organisation dannet i 1997 som Svenska Motståndsrörelsen (SMR) og i 2016 lagt sammen med søsterorganisationer i Norge, Finland og Danmark.

Til avisen *Fædrelandsvennen* udtaler en lokal kristiansandborger, der selv var barn under den tyske besættelse: «Det går kaldt nedover ryggen på meg når jeg ser noe slikt. Det gir et ekkelt ekko til krigens dager.»²

Denne umiddelbare association var der givetvis mange nordmænd, der delte denne dag, og det er ikke tilfældigt. Fascistiske bevægelsers brug af uniformerede gadeoptog er et velkendt fænomen, der først og fremmest afspejler en tradition forbundet med fascismens fremvækst i mellemkrigs-tiden (1918–1939). For mange vækker nynazistiske demonstrationer derfor nogle umiddelbare associationer til denne periode og til Anden Verdenskrig. Det er samtidig oplagt at sammenligne nutidens politiske fænomener med fortidens, når de i så høj en grad som nazismen trækker på en historisk kontinuitet i ideologi såvel som praksis. Det er netop kontinuiteten i fascistiske bevægelsers brug af marcher og militante udtryksformer, der er temaet for dette kapittel. Ved at trække de historiske linjer fra mellemkrigs-tiden til nutidens højreradikale gademobilisering frem diskuteres hvorfor fascister insisterer på at marchere. For selvom demonstrationen i Kristiansand var en af de største nazistiske manifestationer i Norge siden Anden Verdenskrig, var den ikke en enestående begivenhed. Bare to måneder senere, den 30. september 2017, samlede Den Nordiske Modstandsbevægelse mellem 400 og 500 nynazister i den svenske by Göteborg til en stort anlagt demonstration under parolen «Revoltera mot förbrytarna». Som begivenhederne udspillede sig her, blev det en kamp om hver en meter göteborgsk asfalt. Demonstrationen, der blev mødt af flere tusinde moddemonstranter, udviklede sig hurtigt til voldelige sammenstød mellem politiet og de hjelmklædte og skjoldbærende nynazister, da de sidstnævnte forsøgte at bryde væk fra den planlagte rute.³

Forud for demonstrationen havde det svenske politi offentliggjort et infoblad, hvori de advarede nynazisterne mod at bruge forskellige udtryksformer, der kunne kobles netop til den historiske nazisme. På flyvebladet gav politiet kort og godt en række anvisninger til, hvordan deltagere i demonstrationen kunne undgå at risikere retsforfølgelse for brud på den svenske straffelovs paragraf om *hets mot folkgrupp*⁴:

² Martinsen, Van Der Eyden og Eide 2017.

³ Wiklander 2017.

⁴ Justitiedepartementet 2018: kap. 16 § 8.

Upptred inte i uniformerad klädsel [...] Utöva inget uniformt uppträdande, t.ex. taktfast marsch med fanor och sköldar eller gemensamma hälsningsrop som vid en samlad bedömning skulle kunna kopplas till demonstrationsformer och uppträdande vid nationalsocialistiska demonstrationer under 1930- och 1940-talen. Använd inte emblem, tecken eller andra attribut som kan uppfattas som ersättningsymboler för t.ex. hakkors eller andra nationalsocialistiska symboler.⁵

Brug af uniformer og andre udtryksformer og tegn under demonstrationen kunne således ifølge politiet blive opfattet som en meningstilkendegivelse til fordel for den historiske nazisme, hvilket i Sverige er forbudt. Mere direkte lød politiets råd til nynazisterne altså noget i retning af: *Hvis du vil undgå at blive anmeldt for racisme, så bør du undgå at ligne, lyde eller opføre dig som en nazist.* Et år senere den 3. oktober 2018 valgte anklagemyndigheden at rejse tiltale mod 17 personer for «hets mot folkgrupp» og voldeligt opløb som konsekvens af deres deltagelse i demonstrationen i Göteborg.⁶

Kontinuitet og tradition

Det kan virke ganske absurd, at det skulle være nødvendigt for politiet at gøre demonstranterne opmærksomme på den gældende lovgivning på netop dette punkt. Det svenske politi har mere end 20 års erfaring med Den Nordiske Modstandsbevægelses og forgængeren Svenska Motståndsrörelsens demonstrationer og kendte udmærket til den nynazistiske organisations tradition for både at optræde uniformeret, bruge hitlerhilsenen og andre nazistiske symboler.⁷ Så hvorfor denne formaning fra politiets side forud for en i øvrigt lovligt anmeldt politisk demonstration? En del af svaret finder vi formentlig i det forhold, at den svenske justitsombudsmand kort tid forinden havde modtaget flere klager, blandt andet fra det jødiske samfund, over Den Nordiske Modstandsbevægelses tilladelse til at demonstrere. Med offentliggørelsen af anvisningerne, som Göteborgs

5 Polisregion Väst 2017.

6 Dalsbro 2018.

7 Lööw 2014: 70-80, 208-209.

politichef, Erik Nord, kaldte for et «konfliktreducerende tiltag»⁸, ønskede politiet tilsyneladende at sende et klart signal til nynazisterne og ikke mindst offentligheden om, at man denne gang om nødvendigt med loven i hånd ville gribe ind over for en åbenlys nazismedyrkelse. Spørgsmålet er derfor snarere, hvorfor nynazister i det 21. århundrede, hvor der findes langt mere tidssvarende og ikke nær så historisk belastede propagandamidler, i det hele taget insisterer på at uniformere sig og marchere i gaderne.

Den skandinaviske fascismeforskning har – med nogle undtagelser – traditionelt valgt at fokusere enten på de ledende personer i mellemkrigstidens fascistiske bevægelser eller på bevægelsernes ideologiske indhold.⁹ Vi har imidlertid brug for mere viden om højreradikale bevægelser brug af militante virkemidler i det offentlige rum og derfor også historisk viden om, hvordan disse virkemidler tidligere har fungeret, hvad deres formål var og hvordan de har spredt sig i tid og rum. Kort sagt: Hvordan blev fascismens foretrukne måde at bedrive politisk agitation udviklet i mellemkrigstiden, og hvorfor har det at marchere tilsyneladende stadigvæk en stærk appel hos nutidens højreradikale bevægelser? I denne artikel forsøger jeg at svare på disse spørgsmål. Over de kommende sider bevæger jeg mig således væk fra den omfattende diskussion af fascismens ideologiske indhold og undersøger i stedet fascismens politiske praksis før og nu i form af dens mest genkendelige udtryksform: Fordringen på det offentlige rum på gaden. Jeg vil i dette kapitlet argumentere for to hovedpointer:

For det første, at mange af nutidens fascistiske bevægelser, som Den Nordiske Modstandsbevægelse, trækker på en stærk organisatorisk arv og tradition, der helt åbenbart knytter sig til mellemkrigstidens politiske kultur. Her var det at uniformere sig, bruge militariserede organisationsformer og marchere i gaderne et centralt og moderne politisk virkemiddel. Ikke blot for de fascistiske bevægelser, der drev denne politisk-kulturelle praksis frem, men også for andre politiske bevægelser.

8 Håkonsson 2018.

9 De mange biografier om lederfigurer som Vidkun Quisling samt John T. Lauridsens forfatter-
skab om dansk nazisme er eksempler på dette. Héléne Lööw beskæftiger sig i modsætning hertil
en del med aktivisme i sin trilogi om nazismen i Sverige.

For det andet, at fascismen – bredt forstået – samtidig har en iboende praksis, der retter sig imod at erobre sin plads i det offentlige rum på bekostning af dens traditionelle politiske hovedmodstander, arbejderbevægelsen, gennem en voldelig mobilisering på gaden. Mens det egentlige slag mod det liberale demokrati i mellemkrigstiden ofte skete gennem demokratiske valg til parlamenterne, stod den symbolske magtkamp mod arbejderbevægelsen på gaden.¹⁰

Det er oplagt, at der findes en række andre forklaringer på den attraktion, som højreradikal aktivisme og bevægelser som Den Nordiske Modstandsbevægelse har i dele af dagens samfund. Her tænker jeg især på den medvind, som ultranationalismen generelt har fået i de senere år, men også det ultimative, maskuline fællesskab om hadet til bestemte befolkningsgrupper og oppositionen til det etablerede samfund, som den rendyrkede nazisme som politisk subkultur tilbyder. Jeg mener dog, at et vigtigt element i forståelsen af de nye højrebevægelser, der anvender en offensiv gademobilisering i deres politiske praksis, ligger i den kontinuitet, der findes fra den historiske fascisme.

Ideologi eller praksis?

Lige siden mellemkrigstiden har den samfundsvidenskabelige og historiske forskning kæmpet med at forstå fascismen som ideologi og politisk bevægelse. Fascismen glimrer ved sit fravær af centrale ideologer, fælles dogmer og egentlige hovedværker, og derfor kan den måske snarere forstås som en kompleks, transnational strømning af revolutionær ultranationalisme kendetegnet især ved en antimoderne forfaldsmyte, idéen om genfødslen af et nationalt fællesskab og ved dens autoritære magtudtryk. Samtidig er fascismen en ekstremt dynamisk størrelse, og har historisk set altid haft en mangfoldighed af udtryk og nationale fremtrædelsesformer.¹¹

Fascismens foregangsland var først og fremmest Italien, hvor Benito Mussolinis fascistiske parti overtog regeringsmagten i 1922 og gradvist

10 Jf. Cappocia 2005: 3-9; Reichardt 2007: 171-186; Bessel 1986: 135, 140-144.

11 Iordachi 2010: 1-5, 29-33.

omdannede landet til en totalitær, fascistisk stat. I den italienske fascisme var staten som en organisk enhed og idéen om national storhed helt centrale ideologiske komponenter. Derfor adskilte den italienske fascisme sig også på et vigtigt punkt fra den tyske fascisme, nationalsocialismen. Her var den fascistiske grundtanke nemlig nært knyttet sammen med en socialdarwinistisk og raceideologisk forestillingsverden, der inddelte mennesker i et hierarkisk system af racer med den nordisk-germanske «ariske» race som den overlegne. Med nazismen nåede fascismen sin mest ekstreme form efter Hitlers magtovertagelse i Tyskland i 1933 og de efterfølgende folkedrab under Anden Verdenskrig. Samtidig mobiliserede lokale fascistiske bevægelser med italiensk eller tysk inspiration overalt i mellemkrigstidens Europa, og en række højreautoritære diktaturer blev oprettet i lande som Portugal, Spanien og Østrig.¹²

I kølvandet på Anden Verdenskrig var fascismen i en lang årrække henvist til historiens mødding. I efterkrigstiden opstod der imidlertid en række nyfascistiske og nynazistiske bevægelser i Europa, der i forsøget på at reformere fascismen og give den en ny indpakning vandt en vis udbredelse i lande som Italien, Tyskland og Frankrig.¹³ Mange af disse strømninger lever i dag fortsat videre på den yderste europæiske højrefløj side om side med erklærede nationalsocialister som Den Nordiske Modstandsbevægelse, der ikke lægger skjul på deres politiske ophav.¹⁴ Fascismen kan således ikke forstås som en enkelt bevægelse, men snarere som en politisk strømning med en række fællestræk og forskellige fremtrædelsesformer.

Netop på grund af fascismens mange nationale varianter, dens temporale udbredelse og manglen på centrale dogmer, er det aldrig lykkedes forskningen at nå til enighed om en samlende fascistmedefinition. Der hersker for eksempel uenighed om, hvor stor en betydning man skal tillægge fascismens kontekstuelle sammenhæng med mellemkrigstidens politiske liv, og om det i det hele taget giver mening at opstille en generisk definition.¹⁵ En af hovedpunkterne i diskussionen har været, hvor-

12 Tingsten 1967; Paxton 2004.

13 Krautwald 2018: 16.

14 Nordiska Motståndsrörelsen 2017: 5.

15 Se f.eks. Lundberg 2014: 52.

vidt fascismen bør forstås ud fra sit ideologiske indhold eller snarere sin politiske praksis.¹⁶ Den britiske fascismeforsker Roger Griffin foreslog i sit hovedværk, *The Nature of Fascism* (1991) en ny generisk idealtypedefinition, et «fascistisk minimum», der siden har vundet stor udbredelse. Ud fra et ideologianalytisk perspektiv definerer Griffin fascismen som «a genus of political ideology whose mythic core in its various permutations is a palingenetic form of populist ultranationalism».¹⁷ Han betoner fascismens karakter som en revolutionær og klasseoverskridende form for ultranationalisme, der søger at genføde et folkefællesskab under en ny elites ledelse.¹⁸

Mens nogle forskere som Griffin med idealtypforklaringer således har fokuseret på fascismens idéer om en national genfødsel gennem et rensende opgør med det bestående, har andre defineret fascismen ud fra de autoritære og voldelige former, som dette opgør antager. En af dem er Robert Paxton, der ud fra et historisk-deskriptivt perspektiv definerer fascismen som en politisk adfærd

in which a mass-based party of committed nationalist militants, working in uneasy but effective collaboration with traditional elites, abandons democratic liberties and pursues with redemptive violence [...] goals of internal cleansing and external expansion.¹⁹

Ifølge Paxton kan fascismen altså snarere forstås som en form for politisk handling kendetegnet blandt andet ved en voldelig praksis. Netop fascismens aggressive og militariserede sociale magtudtryk, var trods forskelle i ideologisk indhold et fællestræk ved både den italienske og tyske fascisme. Disse to måder at anskue fascismen på er ikke nødvendigvis i modsætning til hinanden, men tjener forskellige forskningsmæssige formål. Jeg vil som sagt i det følgende se på fascisme som politisk handling. Jeg benytter mig af begrebet *fascisme* i bred forstand, der altså både rummer den italienske version og den tyske – nazismen – samt fascismens mange nationale varianter i mellemkrigstiden og senere udgaver i

16 Iordachi 2010: 21.

17 Griffin 1993: 26.

18 Griffin 1993: xi, 44-45.

19 Paxton 2004: 218.

efterkrigstiden. *Nazisme* eller nationalsocialisme knytter sig derimod til den specifikke ideologi, der udvikledes af Adolf Hitlers tyske nazister, og som senere tiders *nynazister* enten har forsøgt at reformere eller som Den Nordiske Modstandsbevægelse at genoplive. Endelig anvender jeg den langt bredere betegnelse *højreradikal* om erklærede fascistiske såvel som de radikale højrebevægelser, der ofte trækker på en fascistisk inspiration i deres ideologi og praksis. Det gælder eksempelvis mellemkrigstidens radikalkonservatisme og de senere års radikale indvandringsmodstand.

At erobre gaderne og masserne

Den tyske historiker Sven Reichardt har vist, hvordan både de italienske fascistiske og tyske nationalsocialister i 1920'erne brugte massive mængder af vold til at intimidere og lamme de socialistiske arbejderbevægelser i Italien og Tyskland.²⁰ Det skete først og fremmest gennem oprettelsen af kamporganisationer som de italienske *squadristi* og nazisternes *Sturmabteilung* (SA), hvis formål var at angribe venstrefløjen. Volden, som udsprang af disse organisationer, havde ifølge Reichardt fire funktioner: 1) at paralisere venstrefløjen gennem direkte magtanvendelse, 2) at fremme den interne sammenhængskraft i den fascistiske bevægelse gennem en fælles kampoplevelse, 3) at vise offentligheden fascisternes styrke og endelig 4) at skabe opmærksomhed om det fascistiske projekt.²¹ Den systematiske brug af antisocialistisk vold var således først og fremmest en magtdemonstration, der handlede om kommunikation. Ved at intimidere venstrefløjen sendte fascisterne et klart signal til potentielle støtter i det nationalkonservative borgerskab om deres magt. Den nøgne magtanvendelse var med andre ord et værktøj for propaganda, der skulle underbygge fascisternes overordnede strategi og vise offentligheden deres villighed til at konfrontere venstrefløjen og forsvare samfundet mod socialismen. Samtidig var volden med til at skabe et handlerum for fascismen ved at presse arbejderbevægelsen i defensiven.²²

²⁰ Reichardt 2007: 171-172.

²¹ Reichardt 2007: 185-186.

²² Reichardt 2007: 183-185.

Der knyttede sig til de fascistiske kamporganisationer en række militariserede udtryksformer: uniformer, symboler, march og en militær organisationsform. Dette var med til at give fascismen et karnivalistisk præg gennem det, Reichardt kalder «ostentatious display which, by means of body language and gestures, clothing and other visual political symbols, gait and sound, expressed their offensive style of action in the political arena of the public streets».²³ Fascismen havde således en bestemt måde at gestalte sin voldelige praksis på, og flere forskere har peget på det stærkt maskuline udtryk, der fandtes i den militante iscenesættelse af politikken. Maskulinitetsidealet blev gennem den aggressive, politiske praksis en vigtig værdi i fascismen, der især knyttede sig til konfrontationen med politiske modstandere og derved fremhævede voldens – i deres optik – mandige tiltrækningskraft.²⁴ Sociologen Raewyn Connell har på lignende vis argumenteret for, at militære organisationer netop i kraft af de maskuline konnotationer, der findes i de voldelige udtryksformer, producerer stærke, hegemoniske mandighedsideal.²⁵ Dyrkelsen af et kampbaserede mandighedsideal betød, at de militante miljøer – ikke blot de fascistiske, men i bredere forstand – i praksis ofte var forbeholdt mandlige aktivister, der levede op til denne hegemoniske maskulinitet.²⁶

Fascismens voldelige strategi manifesterede sig i høj grad på gaden. Både den italienske og tyske fascisme var først og fremmest gadebevægelser, der gennem demonstrationer og marcher målrettet gik efter symbolsk at erobre det offentlige gaderum tilbage fra arbejderbevægelsen. Det var netop gennem det, Charles Tilly har kaldt for *spatial claims* eller rumlige fordringer, at arbejderbevægelsen selv i slutningen af det 19. århundrede havde vundet retten til at demonstrere og dermed skabt ikke bare et fysisk rum, men også det, Henri Lefebvre har kaldt for et *socialt* rum for sin politik.²⁷ Ved at bruge arbejderbevægelsens egen agitationsform, gadeoptøget, skulle fascisternes mobilisering med dens militære symbolik understrege billedet af fascismens styrke, disciplin

23 Reichardt 2007: 184.

24 Schumann 2009: 305, 310; Bessel 1986: 135, 140-144.

25 Connell 2000: 21ff.; Connell 2005: 75-76.

26 Krautwald 2016.

27 Tilly 2000: 146-147; Lefebvre 2014: 26-27.

og uovervindelighed. Netop fordi gaderummet traditionelt havde været arbejderbevægelsens arena, blev fascisterne derved en konkurrent til venstrefløjen og marcherne således også en kamp for et monopol på gaderne.²⁸ Denne kamp handlede i højere grad om symbolsk at gøre krav på det offentlige rum end om fysisk at skade modstanderen.²⁹ For de fascistiske bevægelser i Italien og Tyskland var gaden således en helt central arena for den moderne massepolitik ud fra devisen, som formuleret af den tyske propagandaminister Joseph Goebbels: «Den der kan erobre gaderne kan også erobre masserne».³⁰

En af de måder, hvorpå de tyske nazisters Sturmabteilung konfronterede arbejderbevægelsen, var gennem symbolske besættelser af dens kerneområder i byerne. Ved provokatorisk at marchere i arbejderkvarterer hvor venstrefløjen stod stærkt, viste nazisterne sin magt.³¹ Gennem denne udfordring af arbejderbevægelsens handlingsrum fremtvang nazisterne imidlertid en modreaktion.³² Det skete i 1924, hvor først den socialdemokratisk ledede Weimarkoalition og kort efter også kommunisterne oprettede deres egne militante kampforbund, henholdsvis Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold og Roter Frontkämpferbund. De var tænkt som selvforsvarsorganisationer, og i det store hele kopierede de organisationsformen fra nazisternes stormtropper.³³ Dermed var den yderste højrefløj med nazisterne i spidsen drivkræften i skabelsen af en militant politisk kultur i Tyskland, der favnede store dele af det politiske spektrum. En lignende udvikling skete blandt andet i Østrig, og fænomenet spredte sig i løbet af mellemkrigsårene til mange andre lande.³⁴

Fascismens strategi i 1920'erne var således en systematisk voldelig repression mod venstrefløjen gennem militariserede organisationsformer kombineret med en målrettet erobring af det offentlige rum. Volden spillede imidlertid aldrig en direkte rolle i kampen om statsmagten. Den

28 Schumann 2009: 310.

29 Schumann 2009: viii; Reichardt 2007: 184.

30 Citat oversat fra tysk fra Hochstetter 2005: 40.

31 Reichardt 2007: 178; Schumann 2009: 310.

32 Schumann 2009: 310.

33 De tre partier bag den republikanske Weimarkoalition var det socialdemokratiske SPD, det liberale DDP og det katolske Zentrum. Voigt 2009: 557-559.

34 Schumann 2009: viii. Se bl.a. Kitchen 1980: 113-116 og Deutsch 1923.

egentlige magtovertagelse skete derimod gennem en parlamentarisk strategi, hvor det liberale demokrati blev afskaffet indefra gennem såkaldte *legal revolutions* muliggjort gennem alliancer med traditionelle magteliter, som det var tilfældet i Italien, Tyskland og Østrig.³⁵ Den politiske vold var først og fremmest et kommunikationsmiddel, og der fandtes tilsyneladende en tæt forbindelse mellem gadevolden og den valgmæssige appeal i fascismens strategi.³⁶ Denne strategi blev i løbet af mellemkrigsårene kopieret af fascistiske bevægelser over alt i Europa.

En nordisk fascisme

I løbet af 1920'erne blev de første fascistiske organisationer dannet i de skandinaviske lande, og de var især inspireret af den italienske fascisme. Det drejede sig blandt andet om Nationalkorpset, oprettet i København i 1925, Sveriges Fascistiska Kamporganisation (1926) og Den Nationale Legion i Norge (1927), mens Svenska Nationalsocialistiska Frihetsförbundet, dannet allerede i 1924, trak på en tydelig inspiration fra den tyske nazisme.³⁷ Flere af organisationerne var som Nationalkorpset militante kamporganisationer, der uniformeret med sorte skjorter og bevæbnet med slagvåben havde som deres formål at kæmpe mod venstrefløjen.³⁸ De fascistiske smågrupper var samtidig forgængerne for den række af egentlige nationalsocialistiske partier, der blev dannet i Norge, Sverige og Danmark i begyndelsen af 1930'erne. Med disse blev inspirationen fra Tyskland sat på en fast formel, der gik igen i alle de skandinaviske lande. Mens der i større eller mindre grad skete en vis tilpasning af den nationalsocialistiske ideologi til den lokale kontekst, kopierede de skandinaviske nazister stort set den tyske nazismes ydre former og symbolsprog, blandt andet ved at oprette uniformerede stormafdelinger. I Sverige gjaldt dette for både Birger Furugårds Svenska Nationalsocialistiska Partiet, dannet i 1930, og Nationalsocialistiska Arbetarpartiet, kaldet «Lindholmarna», dannet tre år senere af udbrydere fra førstnævnte parti med Sven Olav

35 Bessel 1986: 140-144; Bessel 1984: 152; Cappocia 2005: 3-9.

36 Reichardt 2007: 169.

37 Lauridsen 2007: 182; Lööw 2004: 13; Emberland 2015: 13-16.

38 Lauridsen 2007: 182.

Lindholm i spidsen. Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (1930) indledte med oprettelsen af en stormafdeling i foråret 1932 en propagandaoffensiv i København,³⁹ mens Norsk Folkereisning (1931) og Norges Nasjonal-Sosialistiske Arbeiderparti (1932) begge fik deres egne stormafdelinger.⁴⁰ Samme år som sin grundlæggelse i 1933 oprettede desuden det tiltagende fascistiske Nasjonal Samling en «Spesialavdeling», der året efter blev til Hirten.⁴¹

Der skete således en tydelig innovativ overførsel af militant politisk kultur fra Tyskland til de skandinaviske lande, hvor kamporganisationer, uniformering og en militant selviscenesættelse også blev centrale elementer i den nordiske fascismes praksis. I så høj grad endda, at de blev overtaget af andre højreradikale bevægelser. I 1932-33 skete der i både Sverige og Danmark en radikaliserings af de store ungtkonservative organisationer. Sveriges Nationella Ungdomsförbundet, der i stadigt stigende grad orienterede sig mod nazismen, brød i 1934 med Allmänna Valmansförbundet – det senere Moderaterna – og dannede i stedet det pronazistiske Sveriges Nationella Förbundet.⁴² I Danmark kom det ikke helt så vidt. Her indledte Konservativ Ungdom fra 1932 en ideologisk nyorientering inspireret af fascismen og udviklede over de følgende år en radikalkonservativ ideologi med betydelige autoritære, antiparlamentariske og fascistiske elementer.⁴³ Parallelt med dette skete der en radikaliserings af de ungtkonservatives ydre agitationsformer skåret over samme læst som de nazistiske partier. Konservativ Ungdom indførte uniformering, hitlerhilsen og oprettede i september 1932 kamporganisationen Stormtropperne.⁴⁴ I marts det følgende år fulgte Sveriges Nationella Ungdomsförbundet trop med oprettelsen af sine egne uniformerede kampgrupper.⁴⁵

Det var ikke blot de ydre, militante former, som de skandinaviske nazister og ungtkonservative overtog fra den tyske nazisme. Også propagandastrategien importererede man og omsatte i en kamp for at skabe

39 Lööw 2004: 232-245; Lauridsen 2002: 531; Krautwald 2017: 127.

40 Anker 2015: 83-84; Emberland og Roughvedt.

41 Brevig og Figueiredo 2002: 50, 103; Veum 2013.

42 Lööw 2004: 72.

43 Skov 2013: 272-276; Jensen 1983: 123-125.

44 Jensen 1983: 123-125.

45 Larsson 1997.

et rum på gaden for sin egen politik og samtidig udfordre venstrefløjens. Det skete blandt andet i form af demonstrationer, marcher og torvmøder. I de skandinaviske lande var strategien imidlertid ikke videre vellykket. En stærk venstrefløj og manglende tilslutning til de mange nazistiske og fascistiske småpartier betød, at den nordiske fascisme stod forholdsvis svagt i 1930'erne. Med vedtagelsen af uniformsforbud i alle tre lande i foråret 1933, samt de efterfølgende korps- og urolove, stækkedes desuden kamporganisationernes udfoldelse og agitatoriske værdi.⁴⁶ Mest afgørende blev dog venstrefløjens mobilisering mod fascismen. Den fascistiske mobilisering i det offentlige rum blev tidligt mødt af massive, antifascistiske modaktioner. Ligesom fascisterne importerede de socialdemokratiske og kommunistiske ungdomsforbund Weimarrepublikkens militante politiske kultur og oprettede deres egne uniformerede arbejder- og ordensværn. Den voldelige repression var størst i Danmark, men kom også til udtryk i konfrontationer i Sverige og Norge.⁴⁷ Flyvebladuddelere blev overfaldet, demonstrationer forstyrret af moddemonstranter og offentlige møder splittet. De nazistiske stormafdelinger fik af samme årsag en langt mere defensiv rolle som vagtværn i forbindelse med nazistiske møder.⁴⁸

Torvmøder som rumlige krav

Netop torvmøderne var et vigtigt propagandamiddel, hvor nazistiske og fascistisk orienterede organisationer gennem den direkte kommunikation med tilhørerne kunne agitere for sin politik. Samtidig fungerede møderne som en meget konkret måde at skabe et symbolsk rum for fascismen gennem den fysiske besættelse af det afgrænsede byrum, som et torv eller en plads udgør. Oftest havde de nazistiske partier dog ikke den medlemsmæssige styrke til at garantere de offentlige friluftsmøders gennemførelse, men var afhængige af politiets beskyttelse. Et eksempel på dette er de svenske Lindholm-nazisters møder på Limhamns Torg og Davidhallstorg i Malmö den 12. juli 1933. Her gennemførte et forholdsvis lille antal

46 Se: Krake 2017.

47 Krautwald 2017; Lööv 2015: 200-205; Lundberg og Lundin 2017; Dørum 2017.

48 Krautwald 2017; Brevig og Figueiredo 2002: 50.

nazister en mere symbolsk end fysisk erobring af de offentlige pladser, hvor partifører Sven Olav Lindholm talte for de fremmødte. Begge steder blev de mødt med en overvældende modstand fra flere hundrede moddemonstranter, der gennem larm og sang forstyrrede nazisterne. I Malmö blev mødet afbrudt, mens det i nærliggende Limhamn blev gennemført ved politiets voldsomme indgriben over for moddemonstranterne.⁴⁹

Mens nazisterne i Danmark var langt bedre stillet, når de ønskede at marchere i de mindre provinsbyer, var dette næsten umuligt i København i midten af 1930'erne.⁵⁰ Både på grund af de nazistiske partiers ringe styrke her, men især på grund af den voldsomme repression, nazisterne oplevede fra antifascistiske grupper. Det eneste kendte forsøg fra Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderpartis side på at gennemføre en egentlig demonstration i København i denne periode, fandt sted den 18. juli 1935. Her marcherede 85 nazister under politibeskyttelse fra Lyngbyvej på Østerbro til Nyboder i den indre by. Undervejs blev nazisternes march angrebet af flere hundrede fodboldtilskuere, da demonstrationen tilfældigvis kom forbi en fodboldkamp i Fælledparken. Samtidig havde omkring 1.500 moddemonstranter blokeret den plads, hvor demonstrationen skulle slutte med et torvmøde. Politiet måtte bruge stavene for at rydde pladsen og sikre det nazistiske mødes gennemførelse, men i de følgende timer kom det til flere sammenstød mellem moddemonstranter og politiet.⁵¹

Det nok mest kendte, og et af de mere voldsomme, eksempler fra 1930'ernes Norge er det såkaldte Torvslag i Gjøvik, der rummer nogle af de samme karakteristika, som man finder ved samtidige episoder i Sverige og Danmark. Om aftenen den 21. maj 1936 afholdt Nasjonal Samling et stort opreklameret friluftsmøde på Nytorvet i Gjøvik med tale af partiets næstformand, Johan Bernhard Hjort. Gjøvik var på den tid en udpræget arbejderby, hvor Arbeiderpartiet ved kommunevalget to år forinden havde vundet 20 ud af 36 repræsentanter i kommunestyret, men hvor Nasjonal Samling samtidig havde fået valgt fire personer ind.⁵²

49 Lundin 2005: 17-21.

50 Krautwald 2017.

51 PDS, Journalsag 3656/35.

52 Det Statistiske Centralbyrå (1935): 28-29.

Stemningen var således allerede spændt da Hjort sammen med 40-50 halvuniformerede hirdmænd ved 18-tiden indtog Nytorvet. Hirden tog opstilling foran en medbragt højtalerbil med front mod de mange hundrede tilhørere. Allerede før Hjort var begyndt at tale, blev den første sten kastet, og politiet måtte rekvirere forstærkning fra Lillehammer og Hamar. De to lokale betjente, der var udkommanderet til at holde orden, kunne ikke forhindre tilhørere i at kaste en stadig strøm af sten og jernstænger mod højtalerbilen, hvis tag Hjort talte fra, mens andre larmede og sang for at overdøve hans budskaber. Da talen var slut, flygtede Hjort angiveligt i bil mens omkring 40 hirdmænd i samlet trop marcherede væk fra pladsen fulgt af en vred menneskemængde. Det kom til voldelige sammenstød, da moddemonstranter gik til angreb på optoget med brædder fra et plankeværk, der blev revet ned. Otte hirdmænd og en politibetjent kom til skade, og fascisterne måtte søge tilflugt i en port til langt ud på natten. Sagen skabte stor debat i aviserne og i Stortinget, især på grund af den lokale afdeling af Arbeiderpartiets angiveligt aktive rolle i urolighederne. Politiet sigtede 55 personer for deltagelse i optøjerne, men blot 14 blev efterfølgende dømt.⁵³

I Danmark havde Konservativ Ungdom som de eneste en vis gennemslagskraft med sin gademobilisering. Højreradikaliseringen af den konservative ungdomsorganisation blev fulgt af en markant medlemsfremgang fra 16.180 medlemmer i juli 1932 til omkring 30.000 to og et halvt år senere.⁵⁴ Organisationen udgjorde derfor en mere formidabel modstander for venstrefløjen i sin radikale fordring på det offentlige rum end de små nazistiske partier. På trods af omfattende modmobiliseringer lykkedes det i en vis udstrækning for den konservative ungdomsorganisation med en række store demonstrationer og torvmøder i årene 1933-38 at erobre en plads i det offentlige rum i København. Blandt andet ved at demonstrere i arbejderkvarterer, hvor venstrefløjen havde en stærk medlems- og vælgerbasis. Den største af disse demonstrative invasioner af røde kerneområder fandt sted den 29. september 1935, hvor Konservativ Ungdom afholdt et stort torvmøde på Blågårds Plads på Nørrebro med

53 Gulbrandsen 2012; Høidal 1988: 177.

54 Christensen 1994: 38-47.

efterfølgende demonstration. Det gav anledning til omfattende optøjer mellem ungkonservative stormtropper, moddemonstranter og politiet.⁵⁵

Fascismen fik som bekendt aldrig sit folkelige gennembrud i de skandinaviske lande. Ved stortingsvalget i 1936 opnåede Nasjonal Samling 1,8 % af stemmerne, og i Sverige fik Nationalsocialistiska Arbejderpartiet sit bedste resultat med bare 0,6 % af stemmerne ved Riksdagsvalet samme år, mens Sveriges Nationella Förbund fik 0,9 %. Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti opnåede sit bedste valgresultat før krigen ved folketingsvalget i 1939, hvor partiet med 1,8 % af stemmerne fik valgt 3 mandater, hvilket er relativt højt i forhold til de samtidige resultater i Sverige og Norge.⁵⁶ Medlemsmæssigt var tallene heller ikke ligefrem prangende. Nasjonal Samling havde angiveligt 8.500 medlemmer i 1935, mens medlemstallet i Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti, det største af de i alt 14 (!) danske nazistiske partier, var omkring 2.500.⁵⁷ I Sverige havde de to store nazistiske partier, *Lindholmarna* og *Furugårdarna* til sammen 15-18.000 medlemmer i 1935, og Lööw anslår, at der sammenlagt fandtes op imod 30.000 åbne og hemmelige medlemmer i de forskellige nazistiske organisationer.⁵⁸ Mens fascismen således stod stærkest i Sverige i 1930'erne, hvor den både medlems- og valgmæssigt toppede i midten af årtiet, var udviklingen en ganske anden i Norge og Danmark. Her stimulerede det nazistiske Tysklands besættelse under Anden Verdenskrig de hensygnende nazistiske partier, der i begge lande oplevede en kraftig medlemsfremgang. Efter okkupationen i april 1940 voksede Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti på ganske få år fra 5.000 medlemmer (1939) til cirka 21.500 i starten af 1943.⁵⁹ I Norge, hvor Nasjonal Samling fra september 1940 var det eneste tilladte parti og to år senere blev statsbærende, steg medlemstallet kraftigt i de første år af besættelsen og kulminerede med 43.400 voksne medlemmer i november 1943.⁶⁰

55 Krautwald 2017: 130; PDS, Journalsag 4756/35; Berlingske Tidende 30.09.35: 1-2

56 Det Statistiske Centralbyrå 1937: 139; Statistiska Centralbyrån 1938: 63; Danmarks Statistik 1939: 24; Laursen og Hansen 2009: 11.

57 Brevig og Figueiredo 2002: 107; Djursaa 1981: 17-18; Trommer 1996: 587. Der findes meget få brugbare medlemstal for de øvrige nazistiske organisationer i Skandinavien.

58 Lööw 2004: 280-281.

59 Trommer 1996: 587.

60 Simonsen 2006: 748.

Nynazistisk kontinuitet

De skandinaviske landes forskelligartede erfaringer med fascismen og med håndteringen af arven fra Anden Verdenskrig er siden blevet lagt til grund for tolkningen af fascismens plads i efterkrigstidens nordiske samfund. I Norge blev medlemskab af Nasjonal Samling efter befrielsen i maj 1945 kriminaliseret med tilbagevirkende kraft og medlemmerne kollektivt retsforfulgt for landssvig.⁶¹ I Danmark, hvor det etablerede politiske system havde valgt at samarbejde med den tyske besættelsesmagt, og de danske nazistiske partier derfor havde spillet en ubetydelig politisk rolle, blev Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti ikke forbudt, og ingen blev retsforfulgt alene på baggrund af deres medlemskab af partiet. Til gengæld blev mange nazister som følge af deres rolle i samarbejdet med tyskerne dømt under retsopgøret efter befrielsen.⁶² Nogle forskere har anført, at netop at den kollektive erfaring med modstandskamp og retsopgør var med til at gøre befolkningerne i Danmark og Norge mindre modtagelige over for højreradikale holdninger i efterkrigsårene. Opgøret med (nogle af) de, der havde samarbejdet, betød ifølge denne forklaring, at mellemkrigstidens nazistiske og højreradikale bevægelser var miskrediteret for altid – og i Norge til dels kriminaliseret – mens udviklingen af nynazistiske eller nyfascistiske bevægelser blev kraftigt hæmmet.⁶³

En oplagt følgeslutning af dette argument ville så være, at Sverige, der ikke havde oplevet en tysk besættelse og dermed heller ikke et kollektivt opgør med fascismen, havde en stærkere kontinuitet i efterkrigstiden af fascistiske bevægelser og en større åbenhed over for nynazisme.⁶⁴ Helt så enkelt er billedet imidlertid ikke. I Sverige blev nazismen ikke forbudt, og Lindholmbevægelsen nedlagde først sig selv i 1950, mens fascistiske partier som Nysvenska Rörelsen, grundlagt af Per Engdahl i 1930, og Sveriges Nationella Förbund har fortsat sine aktiviteter helt frem til i dag.⁶⁵ Klimaet var dog sværere for de fascistiske bevægelser at operere i efter krigen, især på grund af stigmatisering. Ligesom i Norge og Danmark

61 Simonsen 2006: 748.

62 Trommer 1996: 587; Laursen og Hansen 2009: 11-13.

63 Laursen og Hansen 2009: 12-13; Lauridsen 2002: 401-425.

64 Åmark 2011: 648-656.

65 Lööw 2004: 47-79, 132.

skjulte mange svenske nazister deres aktiviteter eller stoppede simpelthen med at være aktive på grund af repressalier.⁶⁶ Samtidig kan man argumentere for, at den svenske offentlighed allerede ved Riksdagsvalen i 1936 havde sagt tydeligt nej til fascismen.⁶⁷ Det er derfor svært på denne baggrund at påvise, at svenskerne skulle have været mere positivt indstillet til fascismen i efterkrigstiden, end man var i resten af Skandinavien. Derimod findes der dog rigtigt nok en tydeligere kontinuitet i Sverige først og fremmest i de overvintrende fascistiske småpartier, der sammen med en underskov af nynazistiske grupper som Nordiska Rikspartiet, dannet i 1956, bar den fascistiske arv fra mellemkrigstiden videre.⁶⁸

Netop denne arv kom til at præge og inspirere opblomstringen af den radikale højrefløj i Skandinavien, som fandt sted i 1980'erne. Baggrunden var den flygtninge- og indvandringsmodstand, der voksede frem i Norge, Sverige og Danmark på dette tidspunkt, og som gav næring til en ny generation af raceideologiske bevægelser. Det manifesterede sig blandt andet i grundlæggelsen af en række nynazistiske grupper som norske Boot Boys i 1987 og Zorn 88, det senere Norges Nasjonalsosialistiske Bevegelse, det følgende år. I Sverige var netværket Vit Arisk Motstånd (1991) og Nationalsocialistisk Front (1994) de mest fremtrædende repræsentanter for den nye nazisme, mens Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse, der siden 1970 havde levet en stille tilværelse, reorganiseredes i 1991 under ledelse af Jonni Hansen, der gav organisationen en ny, aktivistisk profil.⁶⁹

Alle disse organisationer bekendte sig åbent til arven fra den historiske nazisme, som de dyrkede gennem deres ideologi, valg af symboler og udtryksformer. Og endnu en gang blev uniformerede marcher et helt centralt agitatorisk virkemiddel for nynazisterne, ligesom de nynazistiske miljøer var stærkt maskulint kønnede og udpræget voldelige i deres udtryk.⁷⁰ Et af stederne, hvor de marcherede, var i den svenske universitetsby Lund. Her havde studentermiljøet siden midten af 1800-tallet højtideligholdt kong Karl XII's dødsdag den 30. november med et fakkeloptog.

66 Lööw 2004: 55, 313-314.

67 Åmark 2011: 293.

68 Lööw 2004: 132-216.

69 Lööw 1999; Karpantschof 1999.

70 Lööw 1999: 502-508, Lööw 2015: 216-222.

I mellemkrigstiden udviklede disse årlige markeringer sig imidlertid i en højreradikal retning, da nationalistiske og nazistiske grupper overtog Karl XII-fejringen som tradition – noget der fortsatte i efterkrigstiden. I 1980'erne begyndte så nazistiske skinheads i større tal at deltage i minde-demonstrationerne, og det udviklede sig i en årrække til regulære nazistiske marcher, som i starten af 1990'erne blev mødt af store antiracistiske moddemonstrationer, der forsøgte at blokere marcherne.⁷¹

I Lund blev det en langvarig og translokal kamp mellem nynazister og antiracister om retten til at anvende byrummet.⁷² I anden halvdel af 1990'erne forsøgte nynazistiske organisationer fra de nordiske lande imidlertid at forene kræfterne og mobilisere en international gadebevægelse. Efter at være blevet forbudt i Tyskland, blev den årlige mindemarch til ære for den afdøde topnazist, Rudolf Hess, i 1995 forlagt til den danske by Roskilde. Her demonstrerede cirka 140 nazister fra hele Norden samt Tyskland og Storbritannien gennem byen. De delvist uniformerede nynazister blev mødt af omfattende protester fra antifascistiske moddemonstranter og lokale borgere, der standsede marchen og bogstaveligt talt stenede nynazisterne ud af byen.⁷³ De følgende seks år fortsatte nazisterne med at afholde årlige Hess-marcher forskellige steder i Danmark og Sverige,⁷⁴ der således blev et samlingspunkt for den nynazistiske bevægelse i Norden. Efter årtusindskiftet overtog de årlige marcher i Salem uden for Stockholm i årene 2000–2011 denne funktion.⁷⁵

Ud af 1990'ernes militante nynazisme og dens gadeaktivisme voksede Svenska Motståndsrörelsen, der blev grundlagt i 1997 og i 2016 skiftede navn til Den Nordiske Modstandsbevægelse. Den er i dag den mest fremtrædende arvtager til nazismen i Norden med størstedelen af sin medlemsbase i Sverige og afdelinger i Norge, Finland og Danmark.⁷⁶ Organisationen er præget af den traditionelle nazisme, ikke blot i sin erklærede nationalsocialistiske ideologi, men også i sin politiske praksis.

71 Lööw 2004: 450–451; Lööw 1999: 461–487; Pinto og Pries 2013: 9–37.

72 Pinto og Pries 2013.

73 Karpantschof 1999; Rugaard 2015: 44–47; TV STOP 1995.

74 I Trollhättan i Sverige (1996), i Køge (1997), Greve (1998), Svendborg (1999), Helsingør (2000) og Hillerød (2001) – alle i Danmark.

75 Lööw 2015: 80–85.

76 Lööw 2015: 70–80.

Mens andre nyfascistiske og nynazistiske bevægelser som Generation Identitær og de nationaldemokratiske partier⁷⁷ er gået den anden vej og har genopfundet fascismen med en reformeret raceideologi, en respektabilitetsstrategi og tidssvarende kommunikationsformer, holder Den Nordiske Modstandsbevægelse stædigt fast i den nazistiske arv og tradition: hitlerisme – den traditionelle, hitlertro udgave af nazismen – uniforme-rede marcher og politisk vold.⁷⁸

Fascismen marcherer

Det kan virke som en noget barok anakronisme, når nynazister som Den Nordiske Modstandsbevægelse i dag demonstrerer og dyrker de samme virkemidler som fascistiske bevægelser gjorde i 1920'erne og 1930'erne. Det er især paradoksalt taget i betragtning af, at den politiske kultur i dag tilbyder andre og langt mere tidssvarende kommunikationsmidler som de sociale medier, noget som Den Nordiske Modstandsbevægelse da også benytter sig flittigt af. Brugen af uniformer, militaristiske udtryksformer og marcher skal imidlertid ses som en del af en lang og stærk tradition i fascismen, der knytter sig til den politiske kultur, som den fascistiske gadeaktivisme oprindeligt udvikledes inden for. I 1920'erne blev uniformer, symboler og en gestaltning af politikken i det offentlige rum som nævnt et vigtigt politisk kommunikationsmiddel. Denne politisk-kulturelle udtryksform blev derfor moderne i perioden, og mens den ikke kun var begrænset til de fascistiske bevægelser, var den dog en integreret del af fascismens praksis. Dermed trækker nutidens nynazister i deres brug af disse militaristiske fremtrædelsesformer på en agitatorisk tradition, der altid har været central i fascismen, og som netop derfor er så stærk en del af dens identitet.

Samtidig har den symbolske erobring af det offentlige rum gennem marcher og brugen af politisk vold siden mellemkrigsårene været vigtige midler for fascistiske bevægelser til at skabe et rum for sin politik i det etablerede politiske system. I lyset af fascismens pariastatus i efterkrigstiden

77 I Skandinavien kendt fra de nu nedlagte Svenskernes Parti og Danskernes Parti.

78 Krautwald 2018: 16.

kan man se de seneste 30 års nynazistiske bevægelser og deres kontinuitet af denne praksis som et forsøg på at skabe fornyet socialt rum for fascismen. Når nutidens højreradikale bevægelser i dag marcherer i gaderne, trækker de således på en tydelig fascistisk kontinuitet, der er let genkendelig, og som er med til at fastholde fascismens historiske arv. Det gælder, når racistiske hvidmagtbevægelser i USA – nynazister, Ku Klux Klan og andre *white supremacists* – i symbiose med identitære nyfascister i den selverklærede *alt right*-bevægelse forener kræfter om deres erklæret racistiske projekt ved at gøre krav på offentlige pladser i amerikanske byer.⁷⁹ Og det gælder Den Nordiske Modstandsbevægelse, når den går på gaden mod homoseksuelle, indvandrere og det politiske system.

Et eksempel på nynazismens kamp for det offentlige rum i dagens samfund er den opmærksomhed, som Den Nordiske Modstandsbevægelse de seneste år har givet kampen mod det, de kalder for *homolobbyen*. Det var netop under parolen «Knus homolobbyen», at bevægelsen marcherede i Kristiansand i 2017, hvor den flere år i træk har aktioneret mod den årlige pride-paraden under Skeive Sørlandsdager.⁸⁰ Foruden at være erklæret antifeministisk, er Den Nordiske Modstandsbevægelse selvsagt modstander af alle andre seksualiteter end den heteroseksuelle. Både feminisme og homoseksualitet undergraver nemlig i nynazisternes optik de traditionelle, heteronormative kønsrolle- og familiemønstre, som ifølge Den Nordiske Modstandsbevægelses program *Vår väg* er «den naturliga strukturen i varje friskt samhälle».⁸¹ Samtidig kan man argumentere for, at et *queer* syn på seksualitet og kønsroller ikke harmonerer godt med nynazisternes eget kampbaserede maskulinitetsideal. Her spiller den såkaldte «homolobby», hvilket vil sige liberale mennesker, der fremmer seksuel ligestilling og mangfoldighed, en afgørende rolle. Ifølge nynazisterne skaber den gennem sin propaganda nemlig en accept i almensamfundet for homoseksualitet og derved også flere homoseksuelle. «Homolobbyen» er dermed en del af et «omoraliskt och onaturligt samhällsförfall».⁸² Her trækker Den Nordiske Modstandsbevægelse

79 Lind 2017.

80 Andersen 2016; Hopland og Tegnander 2016;

81 Nordiska Motståndsrörelsen 2017: 41.

82 Lindberg 2016.

igen tungt på klassisk fascistisk ideologi, der byggede sin forfaldsmyte på den påståede opløsning af Vestens moralske orden og ødelæggelse af de borgerlige normer, der fulgte med modernismens frigørelse. Det er især med de årlige pride-parader, at «homolobbyen» ifølge Den Nordiske Modstandsbevægelse er med til at undergrave de fundamentale samfundsstrukturer. Man kan her argumentere for, at LGBTQ-bevægelsen med sine stadigt mere populære og folkelige pride-optog udgør en alternativ offentlighed på gaderne, der udfordrer det reaktionære verdensbillede, som nynazisterne propagerer. Derfor bliver en oplagt modstrategi i kampen om det offentlige rum for nynazister netop at aktionere imod pride-parader og etablere en modmobilisering.⁸³

Når højreradikale bevægelser således tager kampen mod det liberaldemokratiske samfund ud på gaden, rummer strategien en fordring på det offentlige rum. Det handler om at mobilisere, om at vise magt, gøre krav og om at udfordre. Ikke nødvendigvis venstrefløjen i traditionel forstand, som det var tilfældet i mellemkrigstiden, men selve rammerne for politisk udfoldelse og dermed spillerummet i samfundet. Mit argument er imidlertid ikke, at *alle* fascistiske organisationer partout uniformerer sig og marcherer i gaderne, endsige at fascismen kun kan manifestere sig i denne form. Tværtimod viser de senere års ultranationalistiske højrebølge i Europa os, at disse holdninger kan komme til udtryk på højest forskellige måder. Fascismen har både historisk og aktuelt vist sig som en ekstremt dynamisk og tilpasningsduelig strømning, der anvender de udtryksformer, der er moderne. Derimod argumenterer jeg i stedet for, at visse typer af fascistiske organisationer – især, men ikke begrænset til, almodiske og hitlertro nazister som Den Nordiske Modstandsbevægelse – trækker på en stærk tradition for denne type af politisk handling, der findes indbygget i fascismen. Og ydermere, at dette er et udtryk for en kontinuitet blandt fascistiske bevægelser fra mellemkrigstidens politiske kultur og helt frem til i dag. Ønsker man at forstå nutidens fascistiske bevægelser, er det derfor helt afgørende ikke blot at undersøge dens ideologiske rødder, men også fascismens historiske praksis.

83 De seneste år har også den svenske nynazistiske organisation Nordisk Ungdom aktioneret mod pride-paraderne i Stockholm. Vergara 2018.

Kilder og litteratur

- Andersen, E. R. (2016). «Homoflagg fjernet for andre år på rad», NRK, 25. august 2016. Hentet 09.08.2018 fra <https://www.nrk.no/sorlandet/homoflagg-kappet-ned-for-andre-ar-pa-rad-1.13105439>.
- Anker, M. (2015). *Nasjonal reising. Carl Lie, Ekstrabladet, Norsk Folkereising og Norges Nasjonalsocialistiske Arbeiderparti 1930–1933*. Universitetet i Oslo: Masteroppgave.
- Bessel, R. (1986). «Violence as Propaganda: The Role of Storm Troopers in the Rise of National Socialism», i T. Childers (red.), *The Formation of the Nazi Constituency 1919–1933*. London og Sydney: Croom Helm.
- Bessel, R. (1984). *Political Violence and the Rise of Nazism. The Storm Troopers in Eastern Germany 1925–1934*. New Haven og London: Yale University Press.
- Brevig, H. O. og de Figueiredo, I. (2002). *Den Norske Fascismen. Nasjonal Samling 1933–1940*. Oslo: Pax Forlag.
- «Bøller og Urostiftere søgte forgæves at ødelægge K. U.-Mødet paa Blaagaards Plads», i *Berlingske Tidende*, 30. september 1935.
- Capocchia, G. (2005). *Defending democracy. Reactions to Extremism in Interwar Europe*. Baltimore og London: The John Hopkins University Press.
- Christensen, L. (1994). *Ungdomsoprør. Konservativ Ungdom gennem 90 år*. København: Konservativ Ungdoms Forlag.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.
- Connell, R. W. (2000). «Arms and the Man», i I. Breines, R. Connell og I. Eide (red.), *Male Roles, Masculinities and Violence. A Culture of Peace Perspective*. Paris: UNESCO.
- Dalsbro, A. (2018). «17 aktivister från Nordiska motståndsrörelsen åtalas», *Expo*, 4. oktober 2018. Hentet 13.10.2018 fra <https://expo.se/2018/10/17-aktivister-från-nordiska-motståndsrörelsen-åtalas>.
- Danmarks Statistik (1939). *Rigsdagsvalgene og Folkeafstemningen i April og Maj 1939*. København.
- Det Statistiske Centralbyrå (1937). *Stortingsvalget 1936*. Oslo: H. Aschehoug & Co.
- Det Statistiske Centralbyrå (1935). *Kommunevalgene og Ordførervalgene 1934*. Oslo: H. Aschehoug & Co.
- Deutsch, J. (1923). *Die Faschistgefahr*. Wien: lg. D. Wiener Volksbuchhandlung.
- Djursaa, M. (1981). *DNSAP, danske nazister 1930–45*, bind 1. København: Gyldendal.
- Dørum, K. (2017). «De rødes kamp mot fascismen i Norge i 1930-årene», i *Historisk Tidskrift för Finland*, 102 (1).
- Emberland, T. (2015). *Da fascismen kom til Norge. Den nasjonale legions vekst og fall, 1927–1928*. Oslo: Dreyers Forlag.
- Emberland, T. og Roughvedt, B. (2004). *Det ariske idol: forfatteren, eventyreren og nazisten Per Imerslund*. Oslo: Aschehoug.

- Griffin, R. (1993). *The Nature of Fascism*. Paperback-udgave. London og New York: Routledge.
- Gulbrandsen, H. (2012). «Torvslaget på Gjøvik», i *Oppland Arbeiderblad*, 16. juni.
- Hochstetter, D. (2005). *Motorisierung und «Volksgemeinschaft». Das Nationalsozialistische Kraftfahrkorps (NSKK) 1931–1945*. München: Oldenburger Wissenschaftsverlag GmbH.
- Hopland, S. og Tagnander, P. (2016). «Høyreekstrem gruppe aksjonerte mot homofile», *NRK*, 25. august 2016. Hentet 09.08.2018 fra <https://www.nrk.no/sorlandet/har-hengt-opp-bannere-mot-homofile-1.13106162>.
- Høidal, O. (1988). *Quisling. En studie i landssvik*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Håkonsson, A. (2018). «17 personer misstänks för hets mot folkgrupp efter nazistdemonstration», *SVT Nyheter*, 2. mars 2018. Hentet 22.05.2018 fra <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/17-personer-misstanks-for-hets-mot-folkgrupp-efter-nazidemonstration>.
- Iordachi, C. (2010). *Comparative Fascist Studies. New Perspectives*. London og New York: Routledge.
- Jensen, E. (1983). *Mellem demokrati og fascisme. Træk af konservativ Ungdoms organisatoriske og ideologiske nyorientering 1932–34*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Justitiedepartementet (2018). *Brottsbalk (1962:700)*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Karpantschof, R. (1999). *Nynazismen og dens modstandere i Danmark. Politiske bevægelser i internationale rammer 1980–1998*. Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag.
- Kitchen, M. (1980). *The Coming of Austrian Fascism. Routledge Library Editions on Racism and Fascism*. London og Montreal: Croom Helm & McGill-Queen's University Press.
- Krake, K. (2017). *Skandinavien i ekstremernes tidsalder. Systemkritik og demokratiforsvar i mellemkrigstiden 1919–1939*. Upubliceret ph.d.-afhandling. Syddansk Universitet.
- Krautwald, C. E. (2018). «Pressen glemmer hvad Identitæer egentlig er. Næmlig fascister», i *Information*, 27. februar.
- Krautwald, C. E. (2017). «Kampklar! Militant antifascistisk mobilisering i Danmark 1930–1936», i *Historisk Tidsskrift för Finland*, 102 (1).
- Krautwald, C. E. (2016). «Slaa Fascismen ned! Køn, maskulinitet og militant antifascisme i 1930'erne», i *Friktion. Magasin for køn, krop og kultur*, 3. årg. 8.
- Københavns Politi, Politidirektørens Sekretariat (PDS). Udtagne sager J. Diverse politiske møder (1934–1935), Journalsag 3656/35.
- Københavns Politi, Politidirektørens Sekretariat (PDS). Udtagne sager J. Diverse politiske møder (1934–1935), Journalsag 4756/35.

- Larsson, S. (1997). «SNF: Extremhögerns gubbmafia», i *Expo* nr. 1, 1997.
- Lauridsen, J. T. (2007). «... Et uhyre vindende væsen... Nazisten som gik sine egne veje - Curt Carlis Hansen», i J. T. Lauridsen (red.), *Over strengen - under Besættelsen*. København: Gyldendal.
- Lauridsen, J. T. (2002). *Dansk Nazisme 1930-45 - og derefter*. København: Gyldendal.
- Laursen, J. og Hansen, G. F. (2009). *PET's overvågning af den yderste højrefløj 1945-1989*. M. Heiberg (red.). PET-Kommissionens Beretning, bind 11. København: Schultz Boghandel.
- Lefebvre, H. (2014). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.
- Lind, D. (2017). «Unite the Right, the violent white supremacist rally in Charlottesville, explained», *Vox*, 14. august 2017. Hentet 06.08.2018 fra <https://www.vox.com/2017/8/12/16138246/charlottesville-nazi-rally-right-uva>.
- Lindberg, S. (2016). «Nordiska motståndsrörelsen - den sista utposten i kampen mot homolobbyn», *Nordfront.se*, 12. oktober 2016. Hentet 09.08.2018 fra <https://www.nordfront.se/nordiska-motstandsrorelsen-den-sista-utposten-kampen-mot-homolobbyn.smr>
- Lundberg, V. (2014). *En idé större än döden. En fascistisk arbetarrörelse i Sverige, 1933-1945*. Stockholm: Gidlunds Forlag.
- Lundberg, V. og Lundin, J. A. (2017). «Antifascismens fält. Empiriska exempel från Sverige 1924-1945», i *Historisk Tidskrift för Finland*, 102 (1).
- Lundberg, V. og Lundin, J. A. (2014). «Med et våldsamt knytnävslag och en välriktad spark? SSU och den nazistiska utmaningen 1933», i *Arbetarhistoria*, nr. 1-2.
- Lundin, J. A. (2005). «Slaget på Limhamns torg», i *Limhamniana*, 2005. Malmö: Limhamns Museiförening.
- Lööw, H. (2015). *Nazismen i Sverige 2000-2014*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Lööw, H. (2004). *Nazismen i Sverige 1924-1979*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Lööw, H. (1999). *Nazismen i Sverige 1980-1999*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Martinsen, J., Van Der Eynden, E. og Eide, J. (2017). «Høyreekstrem demonstrasjon i Markens», *Fædrelandsvennen*, 29. juli 2017. Hentet 21.07.2018 fra <https://www.fvn.no/nyheter/i/LVOvp/Hoyreekstrem-demonstrasjon-i-Markens>.
- Nordiska Motståndsrörelsen (2017). *Vår väg. Ny politik för en ny tid*. Grängesberg: Nordfront förlag.
- Paxton, R. O. (2004). *The Anatomy of Fascism*. New York: Vintage Books.
- Pinto, A. B. og Pries J. (2013). *Trettionde november. Kampen om Lund 1985-2008*. Lund: Pluribus.
- Polisregion Väst (2017). «Information till dig som ska delta i NMR:s demonstration», flyveblad offentliggjort 12.09.
- Reichardt, S. (2007). «Fascist Marches in Italy and Germany: Squadre and SA before the Seizure of Power», i M. Reiss (red.), *The Street as Stage. Protest Marches*

- and Public Rallies Since the Nineteenth Century*. Oxford og New York: Oxford University Press.
- Rugaard, J. (2015). «Den dag vi vandt kampen på gaden – siden tabte vi kampen i offentligheden», i *Solidaritet*, nr. 3.
- Schumann, D. (2009). *Political Violence in the Weimar Republic 1918–1933. Fight for the Streets and Fear of Civil War*. New York og Oxford: Berghahn Books.
- Simonsen, K. (2006). «Nasjonal Samling», i *Store Norske Leksikon*. 4. utgave, bind 10. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Skov, C. E. (2013). *Den nye tid - konservatismens ideologiske udvikling i mellemkrigstiden*. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Statistiska Centralbyrån (1938). *Riksdagsmannavaalen Åren 1933–1936*. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- Tilly, C. (2000). «Spaces of Contention», i *Mobilization: An International Quarterly*, no. 5.
- Tingsten, H. (1967). *Fascismens og nazismens idéer*. København: Gyldendal.
- Trommer, Aa. (1996). «Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti», i *Den Store Danske Encyklopædi*, bind 4. København: Gyldendal.
- TV STOP (1995). Rudolf Hess-march i Roskilde 1995. TV-indslag. Hentet 21.07.2018 fra <http://www.tvstop.dk/rudolf-hess-march-i-roskilde>.
- Vergara, D. (2018). «Aktivister i Nordisk ungdom åtalas för fler aktioner», *Expo*, 09. august 2018. Hentet 09.08.2018 fra <https://expo.se/2018/08/aktivister-i-nordisk-ungdom-atalas-for-flera-aktioner>.
- Veum, E. (2013). *Nådeløse nordmenn – Hirden 1933–1945*. Oslo: Kagge.
- Voigt, C. (2009). *Kampfbünde der Arbeiterbewegung. Der Reichsbanner Schwartz-Rot-Gold und der Rote Frontkämpferbund in Sachsen 1924–1933*. Köln: Böhlau Verlag.
- Wiklander, D. (2017). «Övermod ledde till nederlag för nazister i Göteborg», *Expo*, 30. september 2017. Hentet 21.07.2018 fra <https://expo.se/2017/09/övermod-ledde-till-nederlag-for-nazister-i-göteborg>.
- Åmark, K. (2011). *Att bo granne med ondskan. Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och Förrintelsen*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.